Krizsán József

Az EQUIP módszer

Fiatalok felelősségteljes gondolkodásra és cselekvésre tanítása kortársaikat segítő hozzáállással

Bevezető

Senki nem gondolná, hogy mennyire ellentmondásos szerep a bohócé. Ő minden hájjal megkent, befolyásol minket. Úgy szerzi meg a közönség szimpátiáját, hogy nevetségessé tesz másokat. Várjuk a produkcióját, közben félünk attól, hogy minket szemel ki áldozatául. De mit tehetünk a bohóc ellen, ha felénk nyújtja csápját, kiveti ránk a hálóját, ha minket akar berántani a porondra? Vértezzük fel magunkat! Hogyan? Erre, és még sok egyéb jártasságra tanít az EQUIP.

A mérleg nyelve

Adott életkorban más-más készségekkel kell rendelkeznünk. Ezek a készségek tesznek képessé bennünket a problémáink megoldására. A mérleg egyik serpenyőjében képességeink, a másikban feladataink vannak. Aki rendelkezik adott probléma megoldásához megfelelő készséggel, annak nincs gondja, ott a mérleg nyelve a készségek, képességek felé mozdul. Aki nem, annak a probléma nehézséggé válik, kifog rajta. A mérleg nyelve a megoldatlan dolgok serpenyője felé billen. Csak gondoljunk bele!

Tizenéves. Társai szemrebbenés nélkül tudnak udvariasan reklamálni a boltban egy rosszul kiállított blokk miatt. Őt elönti a düh, csapkod össze vissza, ezért senki nem hallgatja meg a panaszát.

Egy másik fiúnak a negyedikes srác szólt, hogy volna egy kis „meló". Mit mondjon neki? Jól jönne egy kis plusz, a tartozást is meg kellene adni, és úgy tűnik, innen könnyen jön a pénz.

Az ilyen problémák megoldását nem tanítják az iskolában. A többség mégis tudja a megfelelő választ. Honnan? A családban megtanult viselkedési mintákból, ezek ösztönszerű alkalmazásából. Az anyutól, az aputól, a nagyszülőtől, a szomszédtól.

Mi van akkor, ha gond van a családban, vagy nincs is család? Nincsenek meg, nem vésődtek be gondolkodási, viselkedési minták, vagy a bevésődött minták nem felelnek meg a társadalom elvárásainak. A problémákra adott válasz nem nyeri el a környezet tetszését. Elutasítás elutasítást követ. Egyik ajtó a másik után csukódik be, megszűnnek korábbi kapcsolatok. A többség széle felé sodródik a fiatal. Szerencsétlen esetben olyan társadalmi – esetleg kortársi – csoportban találja magát, ahol az általánosan elfogadott normáktól eltérő válaszokkal sikerélmények érik. Egy ilyen helyzetből egyenes út vezet a bűncselekmény elkövetéséhez. A mérleg nyelve a börtön felé mutatja az irányt.

Kortársak között

A megismerés

Valahányszor egy-egy új befogadott fiatalkorú félénk arccal megjelenik a rács túloldalán, többen is feltesszük a kérdést? „Hát ez a gyerek mit keres itt? Még az anyja szoknyája alatt volna a helye, nem a börtönben!" Aztán több, kevesebb idő múlva kiderül a miért, és akkor a fejcsóválással egybekötött „Gyerek, gyerek mibe keveredtél?" hallható, illetve a nevelők felé intézett kérdés: „Mit lehet ilyenkor tenni?"

Valóban hogyan lehet nevelni azt, akinél a pedagógiai módszerek jó része csődöt mondott? Válasz ilyenkor még nincs, ugyanis nincs sablon. A választható módszer mindenkinél más, és más. Túl sokat egyébként sem tudunk tenni. Egy keveset talán. Talán ez a kevés lehet az alapja mindennek, ha sikerül jól lerakni az „alapokat".

Ahhoz, hogy milyen bázist építsünk, illetve erősítsünk, alaposan meg kell ismerni a fiatal személyiségét. Ez a legnehezebb feladat. A börtönbe kerülésekor olyan traumán esik át a fiatalkorú, ami időlegesen eltorzítja a valódi énjét. Sok idő telik el azzal, hogy oldódjék, de akkor is olyan közegben van, ahol álarcot kell viselnie, hiszen a börtön ezt kényszeríti rá. Nekünk az álarc mögött rejtőző valódi arcot kell megtalálnunk, feltérképeznünk – minden erősségével, gyengeségével, és hiányosságával együtt.

A megismerési folyamatban a segítségünkre lehetnek azok a mérőeszközök (kérdőívek és tesztek), melyekkel a megismerési folyamat felgyorsítható, pontosítható. Ezeket az eszközöket több szakterület alkalmazza.

Az első egészségügyi vizsgálatkor a nővér egy függőséget vizsgáló kérdőívet töltet ki. A nevelő a befogadáskor felvett befogadási interjút, illetve annak szülői változatát használja. A pszichológus az intelligenciát, és a várható viselkedést kutatja. A felügyelő egy előre megszerkesztett szempontrendszer kitöltésével értékeli a fiatalkorú napi tevékenységeit.

A megismerési rendszer nyújtotta adathalmazt egy team értékeli, javaslatot tesz, milyen nevelési-kezelési módszerekkel érdemes próbálkoznunk a fiatalkorúnál, milyen csoportba soroljuk őt. Egyébként a fent vázolt folyamat a klasszifikáció.

A korábban használt „próbálkoznunk" szó nem elírás, hiszen ahhoz, hogy eredményt érjünk el, a fogvatartott beleegyezése, akarata és céltudatos munkája szükséges elsősorban. Ezért kell a számára elkészített nevelési tervet vele ismertetni, elfogadtatni.

Csoportalakítás

Akinél a megismerés során gyenge pontok, gondolkodási viselkedési problémák mutatkoztak, jó eséllyel kerülhet egy EQUIP csoportba. Miért is csoportba? Miért nem egyéni foglalkozás keretében dolgozunk a rászorulóval? Erre rövid választ ad a csoport – mint fogalom – definíciója.

Két vagy több egymással olyan kapcsolatban álló ember, akiknél a valamelyikük helyzetében, viselkedésében bekövetkezett változás a többieknél is változást vált ki mely visszahat, és az elsőnek megnevezett személynél idéz elő újabb változást.

Ez a körkörös ok-okozati összefüggés az alapja annak a módszernek, melyet EQUIP-nek hívunk.

Ha egy csoport rendszeresen együtt van, akkor tagjai egyre többet tudnak egymásról. Ezért a munkát mindig a csoport összekovácsolásával kell kezdeni. Ismerjék meg egymást a csoporttagok. Legyenek közös élményeik. Legyenek közös kudarcaik és sikereik. Ezeket a kapcsolaterősítő folyamatokat nekünk kell a csoportalakító foglalkozások keretében észrevétlenül kiprovokálnunk. Akkor kész a csoport, ha a csoporttagoknak elvárásai vannak egymással szemben. A csoporton belüli viselkedéssel kapcsolatos kölcsönös elvárásokat nevezzük szerepnek.

Különböző szerepek alakulnak ki egy-egy csoportban. A teljesség igénye nélkül felsorolok néhány szerepet:

hallgatag	*érzékeny*	*tréfamester*	*okoskodó*
vezető	*öntörvényű*	*értékelő*	*kritizáló*
kiváró	*kezdeményező*	*segítőkész*	*szószátyár*

Természetesen nem minden csoportban alakul ki minden szerep, ez nem is cél. A cél az, hogy mindenkinek legyen önálló, egyéniségéhez illő szerepe, melyben jól érzi magát, és amelyet a csoport is elfogad. A csoport ideális létszáma 6-8 fő, velük 2 tréner dolgozik. Ez a felállás adja meg a munka dinamikáját.

Játékszabályok

Amikor megkezdjük a tényleges munkát a csoporttal, először tisztáznunk kell az alapvető, mindenkire vonatkozó szabályokat. Ezek a következők:

– *A foglalkozás időben kezdődik, és fejeződik be.*
– *Csak azokat a tárgyakat lehet elhozni, amire a foglalkozáson szükség van.*
– *A foglalkozáson mindenkinek fel kell szólalnia.*
– *Egyszerre csak egyvalaki beszélhet, végig kell hallgatni azt, aki beszél.*
– *A különböző véleménynek hangot lehet adni.*
– *Kritizálás esetén lehetőséget kell biztosítani a viszontválaszra.*
– *Ami a csoportban elhangzik: bizalmas.*
– *Távozáskor a helyszínt olyan, vagy jobb állapotba kell hozni, mint kezdéskor volt.*

A foglalkozásokon mindenki a napi feladat megoldását segítő résztvevői munkalapot kap, melyet a tréner a foglalkozás előtt már elkészített. Mindenkinek van egy saját dossziéja, melyben megőrizheti munkáit.

A tréner minden csoportfoglalkozást az előző foglalkozás felidézésével kezdi, igyekszik átvezetni a csoport gondolatait a napi feladatokra. A pozitív visszajelzések nagyon fontosak a magabiztosság, a sikerélmény kialakításában. Ezt verbális úton, arcmimikával, és a testbeszéddel is folyamatosan kell küldeni a csoport tagjai felé. Az elvárások szerint dolgozik az a csoport, ahol nem a letromfolás a csoporttárs hozzászólására adott visszajelzés, és ahol érvényesülnek a parlamentáris szabályok.

A problémák elnevezése

A következő foglalkozásokon mindenkit szembesítünk a legáltalánosabb emberi viselkedési problémákkal, és gondolkodási hibákkal. Ezek közül kell önmagának kiválasztania azokat, melyek véleménye szerint az ő gyengéi is.

Negatív énkép — *Ingerel másokat*
Önmagát semmibe vevő, meggondolatlan — *Rossz útra visz másokat*
Másokat semmibe vevő, kíméletlen — *Könnyen rossz útra vihető*
Tekintélyprobléma — *Alkohol-, kábítószer-probléma*
Könnyen feldühödik — *Lopás*
Hazudozás — *Hencegés*

Természetesen minden probléma elnevezés mellé magyarázat is tartozik. Például: *Tekintélyproblémával az küzd, aki komoly összeütközésekbe kerül a szüleivel, tanárokkal, általában a felnőttekkel, gyakran jelentéktelen okok miatt. Neheztel mindenkire, aki megmondja, mit tegyen, még arra is, aki csak tanácsot ad neki. Ezeket nem fogadja meg. Ha szót fogad, akkor is dühös szemeket mereszt, duzzog vagy káromkodik.*

A kiválasztott viselkedési problémákat a súlyosságuk szerint sorrendbe állítjuk, majd a csoport előtt személyenként megvitatjuk. Amikor mindenki megtalálta saját leküzdeni kívánt problémáit, ezeket megnevezte, elfogadta, megtette a legnagyobb lépést a leküzdésük felé. Ezt jó, ha tudatosítjuk a csoporttagokban, ezzel is erősítve elhatározásukat.

Az „addig üssük a vasat, amíg meleg" alapon még ezen a foglakozáson egyéni teljesítményterv felállítására ösztönözzük a fiatalokat, melyhez szintén egy előre megszerkesztett általános munkalapot adunk. A későbbiekben ezt egy szerződésnek tekintjük, melyre érdemes visszatérni, ha meginog a fiatal önmagába önmaga megváltoztatásába vetett hite.

A későbbi foglalkozások során a vélemények, hozzászólások, megnyilvánulások figyelemmel kísérése fontos feladat, és mindahányszor viselkedési, vagy gondolkodási probléma fedezhető fel, akkor azt szóvá kell tenni. Jelentős eredményként értékelhetjük majd, ha már a csoporttársak hívják fel egymás figyelmét a hibáikra.

Felvértező foglakozások

A bevezetőből már tudjuk, hogy a bohóc ellen érdemes felvértezni magunkat. A magam részéről a bűvész varázslataiban sem bízom igazán, ha már a cirkuszi szereplőknél járunk. De milyen pajzsokra lehet szüksége egy tizenévesnek a mindennapjai során? Az EQUIP a következőket ajánlja. (Fontos megjegyezni, hogy az EQUIP nyelvezete a tisztelettudó tegeződés szerinti.)

A harag és az agresszió kezelése

Az antiszociális fiatalok körében gyakori a harag és az agresszió. Az intézetekben a fiatalok közötti problémák jó része arra vezethető vissza, hogy nem tudják a felgyülemlő haragjukat kordában tartani, azt agresszióval vezetik le.

Személyre irányuló agresszió esetén önmaga ellen fordul a fiatal, és valamilyen sebet, sérülést ejt magán. Más esetben társán tölti ki a haragját, szóban vagy tettlegességgel. Aztán elég gyakran a berendezési tárgyak látják kárát egy-egy dührohamnak.

Az EQUIP szerint tanítani kell a fiatalokat indulataik kordában tartására.

Átcímkézés

A fiatalkorúakkal első lépésként tisztázni kell, hogy a bennük ébredő harag természetes emberi tulajdonság. E nélkül nem lehetnének egész emberek. A harag is egy érzés, mint a félelem, a szomorúság, vagy a szeretet, mindenki megtapasztalja.

Második lépésként el kell kezdeni az újracímkézést, az önfegyelmet – mint az erő megnyilvánulását – használva illusztrációként. Például így:

A gyenge embernek nincs önfegyelme. Nem tud uralkodni indulatain, érzésein. Nem tudja legyűrni a benne gerjedő haragot, mert ehhez nem elég erős. Ha a haragja győzi le őt, erőszakos emberré válik.

Például a sport önfegyelemre tanít. Az erős, a jó sportolónak az edzéseken rengeteg önfegyelemre van szüksége, hogy a fáradtságot, az izomlázat, a monotóniát legyőzze. A sportoló a küzdelem során nem ellenségként, hanem ellenfélként, vetélytársként kezeli a másik embert, még akkor is, ha vesztésre áll, vagy sérülést szenved.

Harmadik lépésként az agressziót – mint a gyengeség jelét – kell újracímkéznünk:

A gyenge ember különbözik a sportolótól. Ő inkább olyan, mint a bolondos bohóc a porondon. Provokál téged. Rád tapasztja csápjait, kiveti a hálóját, és megpróbál berántani maga mellé a porondra. Ott beléd rúg, összeken, leönt. Nevetségessé tesz mások szemében. Ilyen bohócok járnak közöttünk. Csúfnéven szólítanak, megjegyzéseket tesznek a családodra, az alakodra, a ruháidra, szokásaidra. Gyerekesek, gyengék. Semmiben nem különböznek egy óvodástól. Nekik a „Digi dagi daganat, kergeti a halakat" csúfolás okoz örömet. Ha uralkodsz magadon, elég erős vagy és van önfegyelmed, egyedül marad, és ő válik nevetség tárgyává. Ha sikerül berántania maga mellé a porondra, te is felveszed a kesztyűt, visszacsúfolsz, vagy ütsz, ő győz. Neked viselned kell a következményeket.

Tudnod kell, hogy a jogos önvédelem nem bűn, hanem erény. Megvédeni azonban csak akkor tudod magad, ha olyan vagy, mint egy sportoló és nem olyan, mint egy bohóc.

A harag anatómiája

A következő foglalkozásokon a harag kiváltó eseményeivel foglalkozunk. Ezeket „érzékeny pontoknak" nevezzük el. Mindenkinek el kell mondania, tudatosítania kell önmagában, mik az érzékeny pontjai, mire ugrik.

Az aktiváló esemény egy mentális tevékenységet vált ki az agyunkban. Ezek a „Majd én megmutatom!" – „Visszaszerzem a tekintélyem!" – „Ezt nem tűröm tovább!" – „Most ellátom a baját!" gondolatok.

A mentális tevékenység mindig kivált valamilyen testi reakciót is. Ezek a gyorsuló légzés, a forróságérzet, az izzadó tenyér, fogak csikorgatása, ökölbe szoruló kéz stb.

Ha a fent felsorolt történéssort éled át, akkor tudnod kell, hogy te most haragszol. Ez az a normális emberi érzés, amit megismertünk, és amitől nem kell félni.

Válaszút előtt állsz. Verekedni kezdesz, vállalod annak minden következményét, vagy megpróbálod csillapítani a haragodat.

Ha verekszel, fegyelmi eljárást, vagy feljelentést von maga után. Ellenségeket szerzel, barátokat veszítesz. Más zárkaközösségbe kerülsz. Ha iskolában tetted, kirúgnak az iskolából.

Ha összetörtél valamit, meg kell fizetned, ráadásul a többiek kinevetnek.

A másik út az önfegyelem gyakorlása. Ha ügyes vagy már az elején, az aktiváló események alatt rájössz, hogy egy bohóc be akar cserkészni. Használd a belső beszédet! Ezeken a foglalkozásokon a szerepjátékokat mint monológokat gyakoroltatjuk. A fiatalok a haragcsillapító gondolataikat hangosan mondják ki.

Nem veszem túl komolyan ezt az egészet.

Csak erősködjön, belőlem ugyan nem csinál bolondot.

Egészen normális, amikor nincs rajta ez a bolondóra.

Nem hagyom, hogy parancsolgasson.

Nem fogom elveszíteni a fejemet.

Fel akar bosszantani, de most csalódást okozok neki.

Ha úgy érzed, hogy egy érzékeny pontodra tapintottak, és ezt későn vetted észre, már dühbe gurultál, akkor sem fontos a verekedésbe belemenni. Még mindig van időd lecsillapodni. Elszámolhatsz tízig. Gondolhatsz valami szép dologra, miközben veszel egy mély lélegzetet.

A másik fél csillapítása

Ha úgy látod, hogy a helyzet megengedi, akkor érdemes a vitézkedni készülő társadat is jobb belátásra, csendre bírni. Tehetsz konstruktív javaslatokat, hogy a veszekedés helyett inkább értelmesebben töltsétek el az időt. Finoman érdemes kizökkenteni a mókuskerekéből hőzöngő társadat.

Hagyjuk ezt komám, inkább üljünk le, beszéljük meg egy kávé mellett.

A múltkor is ideges voltál, csak gondolj vissza mi lett belőle.

Itt a kezem nem disznóláb, csapj bele, kössünk békét, menjünk ki focizni.

Pont most idegesíted magad, amikor kártyázni szerettem volna veled?

Csináljunk mást, ezt pedig higgadtan beszéljük meg később.

Megfordítás

Ezeken a foglalkozásokon kell szembesíteni a fiatalokat azzal, hogy amiről eddig beszéltünk, mindig olyan események voltak, amelyeket más emberek cselekedtek, hogy feldühítsék őket. Most azokról az esetekről beszélünk, amikor ők azok az a „más emberek".

Heves ellenállásba ütközik a csoportvezető, hiszen az elején mindenki meg van győződve róla, hogy ő még soha senkit, és soha senkinek...

A trénerek nem személyhez, hanem a csoporthoz intézett általános kérdések feltevésével kezdhetik az emlékeztetést.

Ha már látszik, hogy mindenki talált olyan apró dolgot, amivel valaki mást haragra gerjesztett, akkor kiosztjuk az „Azok a dolgok, amivel felbosszantok másokat" című résztvevői munkalapot.

Társas készségek tréning

A társas készségek jelentése a kiegyensúlyozott és konstruktív magatartás személyek közötti nehéz helyzetekben. Az EQUIP szemlélete szerint semmire nem megyünk azzal, ha elkezdjük magyarázni, példákkal alátámasztani, hogy az adott szituációban milyen a helyes viselkedés. Sokkal többre jutunk, ha szerepjátékokkal gyakoroltatjuk el

– bizonyos nehéz helyzetekben – a követendő, vagy a kerülendő magatartásformát. Jó az, ha egy problémahelyzetet több szempontból világítunk meg, és nem csak egyféle megoldás felé irányítjuk a csoportot.

Az alábbi 10 készség erősítését javasolja a módszer:

1. Panasz kifejezésre juttatása építő módon

Ehhez egy példa: *A nevelőnek láthatóan mindig van ideje, hogy a csoportbeli többi fiatallal beszéljen, de úgy tűnik, arra soha nem ér rá, hogy veled beszéljen.*

Javasolt szerepjáték (két fő, az egyik a nevelő, a másik a fiatal szerepét játssza el): A panasz kifejezését jól fel kell építeni. Kezd a probléma azonosításával! Ki a felelős ezért? Közrejátszottál-e valamilyen módon a probléma kialakulásában? Kinek kell kifejezésre juttatni a panaszt? Mikor? Hol? Hogyan?

Üdvözöld az illetőt barátságosan. Nyugodtan és egyenesen mond meg neki a problémád. Ha te is hozzájárulsz ehhez, említsd meg, úgy érzed, részben te is hibás vagy, és szeretnél ezen változtatni. Tegyél konstruktív javaslatot, mondd meg, mit szeretnél. Kérdezd meg, hogy szerinte a javaslatod igazságos-e? Ha a nevelő is tesz javaslatot, köszönd meg, és fejezd ki az örömöd.

2. Együttérzést tanúsítani valakivel, aki szomorú, vagy zaklatott

Ehhez egy példa: *A zárkatársad egyik családtagja megbetegedett.*

Javasolt szerepjáték (két fő, az egyik a szomorkodó, a másik a vigasztaló szerepét játssza): Észrevetted, hogy zárkatársad a hír miatt szomorúnak látszik. Figyeld meg őt, de ne bámuld. Zaklatott? Milyen erősek az érzései? Milyen a testtartása, arckifejezése, hangszíne? El kell döntened, odamehetsz-e hozzá, ha igen, akkor most, vagy később. Ha most alkalmasnak találod a pillanatot, menj oda az illetőhöz. Mondj valamit. Például: Mi újság? Hogy érzed magad? Van kedved beszélni a problémádról? Hallgasd, mit mond! Bátorítsd, hogy beszéljen még! Például: „Ezek szerint most jól ki vagy ütve". Ha úgy érzed, hogy már befejezte, akkor a „Szólj, ha beszélgetni akarsz még!", illetve a „Szólj, ha bármiben segíthetek!" elköszönéssel menj el. Semmiképp ne hagyd egyedül! Légy ott, és figyeld tovább!

3. Negatív kortársi nyomás kezelése építő módon

4. Távol maradni a verekedéstől

5. Segíteni másokon

6. Felkészülés egy feszült beszélgetésre

7. Konstruktívan kezelni valakit, aki haragszik

8. Kezelni valakit, aki váddal él velünk szemben

Ehhez egy példa: *Azzal vádolt meg egy zárkatársad, hogy őt ostobának nevezted.*

Javasolt szerepjáték (két fő játssza a szerepeket): Ha indulatos vagy, állj meg, és mondd magadnak: „Tisztáznom kell a helyzetet, ezért meg kell nyugodnom". Gondolkozz! Igaz, amivel vádol? Fontos, hogy önmagadhoz őszinte légy! Ha az illetőnek igaza van, nyugodtan és őszintén mondd meg neki, sajnálod, ami történt. Ha az illető téved, mondd meg nyugodtan, őszintén, amivel vádol, az nem igaz, vagy nem te terjesztettél ilyet. Megemlítheted, hogy sajnálod, amiért az illetőben ez a téves elképzelés alakult ki. Végső soron, ha a helyzet engedi, megkérheted, hogy ezért kérjen elnézést.

9. A törődés és a megbecsülés kifejezése
10. Reagálni a kudarcra

Természetesen minden társas készség fejlesztéséhez több példa is tartozik, azonban úgy gondolom, a módszer lényegét érzékeltetik a felsoroltak. Nagyon fontos – ezért ismét megemlítem – a pozitív visszajelzés. A trénereknek folyamatosan pozitív visszajelzéseket kell küldeniük a szerepjátékosok részére, megerősítendő őket alakításukban. A történet eljátszását követően mindig a „Mi tetszett az alakításokban?" és a „Miben voltak erősek a színészek?" kérdéseket kell feltenni a csoport többi tagja részére. Ne tegyük fel a „Mi volt a gyenge? vagy a „Mi volt a rossz?" kérdéseket! Érdemesebb a „Ki szeretné ezt kicsit másképp eljátszani?" kérdést feltenni, módot adva a kritizálók részére a jobb alakításra.

Társas döntéshozatal

Ezek a foglalkozások nagyon népszerűek a fiatalok körében, annak ellenére, hogy néha kényelmetlen helyzetben is érezhetik magukat egy-egy példa rájuk vonatkozó hasonlósága miatt. Az összejövetelek célja, hogy társadalmi problémahelyzeteket vitassunk meg. Míg a való életben esetleg számos helyénvaló megoldása is van az erkölcsi dilemmáknak, az EQUIP problémahelyzetei egyetlen lehetséges döntés felé mutatnak, amely adott helyzetben a felelősségteljes gondolkodást és cselekvést igényli.

A problémahelyzetek kidolgozása olyan, hogy a fiataloknak mások szemével kelljen megítélniük valamit. A csoport minden tagjának állást kell foglalnia, és többségük a legtöbb esetben a társadalmi elvárásnak, a felelősségteljes gondolkodásnak megfelelő megoldást választja. Minden esetben vannak olyan megoldások, melyek a többieket provokálják. A felvértezett nevelőnek mindenkor a felelősségteljes gondolkodás és a cselekvést jelképező megoldás mellé kell állnia.

A foglalkozások célja az erkölcsi fejlődés megkönnyítése, közelítve azokhoz a pályákhoz, ahol a természetes erkölcsi fejlődés is halad.

A foglalkozásvezetőknek kalauzolniuk kell a csoportot a „Nem megmondjuk, hanem megkérdezzük" technika alkalmazásával. Mint a borsó, úgy pereg le a tinédzserekről a bölcs kinyilatkoztatás, melyet a tréner mond. Alkalmanként még dacos ellenállást is kiválthat egy véleménynyilvánítással. A kortársak által kimondott vélemények azonban raktározódnak, bevésődnek. A csoport vezetőinek feladata, hogy kérdéseikkel a felelősségteljes, helyes vélemény kinyilatkoztatására ösztönözzék a csoport tagjait. Erkölcsi dilemmákra 10 példát hoz az EQUIP, melyek közül egy gyakorlati példával szemléltetném a foglalkozások egyik problémahelyzetét.

Sára problémahelyzete

Sára eladóként dolgozik egy apró élelmiszerüzletben. Itt nem túl nagy a forgalom. Roland, Sára egyik jó barátja még az iskolából. Roland a kosarába tesz egy doboz cigarettát, és egy hatos karton sört. Odamegy a pénztárgéphez, és a következőt mondja. „Figyelj, most csak ötszáz forint van nálam. Üsd már be nekem a cigit, meg a sört egy ötszázasért! Jó? Az üzletvezető hátul van, soha nem fogja megtudni."

Sára kedveli Rolandot, és korábban Roland tett már neki szívességeket. Sára azt is tudja, hogy az üzletvezető megbízik benne.

Mit kellene Sárának tennie vagy mondania?

1. Utasítsa-e vissza Sára Rolandot, vagy mondjon igent Roland kérésére?
2. Helyes volt-e Roland részéről, hogy kellemetlen helyzetbe hozta Sárát a kérésével?
3. Mi a helyzet akkor, ha Sára úgy érzi, hogy az üzlet többi alkalmazottja megteszi ezt barátainak?
4. Mi a helyzet akkor, ha Sára tudja, hogy az üzlet nyereséges, és nem hiányzik majd az a kevés pénz senkinek?
5. Mi a helyzet akkor, ha Sára fizetését a tulajdonos már egy ideje nem emelte?
6. Mi a helyzet akkor, ha az üzlet, ahol Sára dolgozik, a te tulajdonod?
7. Mennyire fontos az, hogy becsületes legyél abban az üzletben, ahol dolgozol?
8. Tegyük fel, hogy Sára nemet mondott Roland kérésére. Roland fogja magát, és kisétál az üzletből a sörrel és a cigarettával. Megmondja Sára az üzletvezetőnek?

A nyolc kérdésre a csoport tagjai önállóan a saját lapjukon válaszolnak. Mindig három válasz lehetséges (Utasítsa el – Ne utasítsa el – Nem tudok dönteni).

Ezt követően a trénerek személyenként a terem táblájára írják fel az adott válaszokat. Kérdésenként lesznek eltérések a vélemények között, melyet a tréner kalauzolásával, a vita szabályait betartva kell ütköztetni.

Ha valaki a csoporttagok közül a többiektől nagyon eltérő válaszokat ad, akkor rádöbben, hogy kortársai másként ítélnek meg bizonyos helyzeteket, mint ő. Várhatóan ez gondolkodásra ösztönzi, és változásra bírja. Ezektől az apró személyiség változásoktól várjuk az eredményt, azt, hogy a pozitív változás a csoportra visszahatva az egész csoport erkölcsi érettségét emelje.

Tapasztalatok

A Baranya Megyei büntetés-végrehajtási Intézetben 2003. november 5-én indítottuk kísérleti jelleggel az első EQUIP tréninget. A csoportba 10 fő előzetesen letartóztatott 21 év alatti férfi fogvatartott került. Iskolai végzettségük jellemzően 8-9 általános iskolai osztály volt. Mindannyian első bűntényesek voltak. A csoport ilyen szempontból homogén volt.

2004. június közepére sikerült átvenni az ajánlott témát, azonban a csoportot két alkalommal is bővíteni kellett az év közbeni szabadítások miatt.

A második csoporttal 2004. szeptember elejétől 2005. június közepéig dolgoztunk, hasonló feltételekkel, mint az első esetben.

Eddigi tapasztalataink alapján elmondható hogy az EQUIP foglalkozásokat olyan csoporttal érdemes elkezdeni, ahol a nem, életkor, intelligenciaszint közel azonos, és a tréning alatt a csoport összetétele nem változik.

Intézetünk megyei, előzetes ház lévén nem a legalkalmasabb hely egy ilyen csoport kialakítására. Elsősorban azért, mert nincs meghatározott letöltési idő, tehát nem tudjuk: kire, mennyi ideig lehet számítani a csoportmunkában. Ennek ellenére határoztunk úgy, hogy a foglalkozásokat megtartjuk. Célunk az volt, hogy gyakorlatot szerezzünk ahhoz, hogy a majdani regionális fiatalkorú intézetben a munka megkezdésekor már tapasztalt trénerek legyünk. Úgy gondolom, ez az alapvető cél sikerült.

A foglalkozások hangulata legtöbbször felszabadult volt. A résztvevők kissé kiszakadhattak a börtön egyhangúságából, ezért is szívesen jöttek.

Hogy a foglalkozásokon viták alakultak ki, nagy eredménynek tekintjük. Néhányan megtanulták a nézetkülönbségeiket verbális úton rendezni. Eljutottak a csoportok, pontosabban a csoporttagok oda, hogy „Nem csak az én véleményem számít, a másikat is meghallgatom, és utána újra szót kapok, nem kell bekiabálnom más mondanivalójába".

Számos problémával is meg kellett küzdenünk. A legnagyobb, mely mindkét csoport esetében kísértette a munkát, a bomlasztás volt. Az a csoporttag vagy azok a csoporttagok, akik úgy érezték, hogy a többiek fejlődése miatt az ő presztízsük csökken, rábeszélték egy-két befolyásolható társukat a foglalkozások bojkottjára. Szerencsére mindkét esetben kiderült a valódi ok, és módunkban állt kezelni a problémát.

Nagy jelentőségű, hogy a szokásostól eltérően más szemszögből is megismertük a fiatalokat, és viszont. A csoportmunkában résztvevők nyitottabbá váltak, problémáikat fesztelenebbül tárták fel.

Tiltott gyümölcs

Egy fiatalkorú, aki részt vett az egyik EQUIP tréningen, visszaesett, ismét bent van az intézetben. Találkozásunkkor szégyenlősen mesélte: „Nevelő úr! Ott állt az autó a járda mellett. Benne a slusszkulcs. Elvittem, kiszedtem belőle, amit lehetett." Majd kissé rosszallóan: „Pedig nem is volt ott a bohóc, aki belerángatott volna."

A csábítás – gondoltam akkor –, az volt a bohóc, akinek nem tudott nemet mondani. A kísértés. Hasonló cselekmény miatt már volt problémája egyik ősünknek is. Azóta vértezzük magunkat: ki így, ki úgy. Sikerül-e valaha? Madách optimizmusa jut eszembe: „Mondottam ember: küzdj és bízva bízzál!".